

Les fonts de les Dunes

L'aigua al Montgrí

L'aspecte que presenta normalment el massís del Montgrí és el d'una muntanya rocallosa, aspra i seca. Aquesta imatge de sequedat és evident, sobretot si comparem el Montgrí amb altres serralades properes, com les Alberes o les Gavarres, més humides i frondoses.

La major part de l'aigua que cau al Montgrí es perd per les escletxes de les roques calcàries i desapareix ràpidament de la superfície. Aquest fet condiciona l'escassa vegetació que arrela entre les pedres i que, amb prou feines, cobreix la muntanya.

De vegades, però, aquesta situació habitual de sequera es veu alterada per fets excepcionals. En temps de pluges fortes i persistents, els còrrecs i els torrents de la muntanya baixen plens. Aleshores apareixen imatges tan belles i insòlites en aquest paisatge com la bassa dels Oms o la cascada del Salt d'Euga, a sota la torre Ponça, per exemple.

També l'antic estany situat al nord de Belcaire, que va ser dessecat durant el segle XVIII, reapareix esporàdicament, quan hi ha aiguats importants. Aquells terrenys de Sobrestany, destinats actualment al conreu de l'arròs, s'inunden per l'acumulació de l'aigua del Montgrí, principalment la del torrent de Coma Llobera, que neix a la muntanya Gran, travessa les Dunes i s'escampa cap a la torre Ferrana i el mas Cremat.

Altres corrents d'aigua s'escorren per la plana o es perden per la costa, com és el cas de la deu d'aigua dolça que brolla dins del mar, a la cala Ferriol.

Però, fora d'aquests i d'altres casos eventuais i poc freqüents, al Montgrí l'aigua hi escasseja. I és per això que, en aquestes muntanyes eixutes, les fonts i els pous o les cisternes han tingut sempre una vital importància.

Les fonts

Al Montgrí hi ha una vintena de fonts, entre les que ragen i les que no ragen, a més de nombrosos reixorts intermitents que apareixen i desapareixen de forma imprevisible.

En Narcís Arbusé, que tan bé coneix cada racó d'aquestes muntanyes, ha fet una relació completa de les fonts, pous, cisternes i pedres d'aigua que encara es conserven, i ha recuperat molts indrets pràcticament desconeguts i oblidats.

L'arqueòleg Eudald Carbonell assegura que l'assentament d'una població fixa a les coves del Montgrí, des de l'època prehistòrica, no hauria estat possible sense l'existència d'aquests afloraments d'aigua potable.

Les fonts més conegudes són les que hi ha a prop dels pobles, com la de Santa Anna a l'Estartit o la dels Capellans, a Torroella. La importància que havien tingut les fonts es pot constatar a Torroella mateix, on una deu d'aigua de la muntanya va ser conduïda

des de la mare de la font fins a la plaça de la Vila, a través d'una galeria soterrada als carrers del Mar i de l'Església.

Potser seria interessant que aquesta mina, que va servir com a refugi durant la Guerra Civil i que està tancada des de fa més de vint anys, tornés a ser accessible.

També al poble d'Ullà, a la vora del camí de Bellcaire, una acurada construcció del segle XV acull la font pública, que raja sobre una pica de pedra i que, fins fa pocs anys, encara omplia el safareig i l'abeurador.

A més d'aquestes fonts conegudes i, més o menys, ben conservades, n'hi ha d'altres, escampades pel Montgrí, incomprensiblement abandonades. Algunes s'han perdut completament, com és el cas de la mítica font Aribosa, situada a la vall de Santa Caterina, que consta en antics documents, però que ja ningú sap ben bé on era.

El bosc de les Dunes

La massa forestal que cobreix les Dunes és actualment el bosc més important i un dels indrets més feréstecs del terme de Torroella. Dins d'aquesta extensa àrea hi ha tres zones, amb característiques diferents.

A la part meridional, encarada a la plana del Baix Ter, la pineda apareix sobtadament, quan comencen les primeres sorreres. Aquesta zona, que va pujant de nivell suaument, és la més clara i lluminosa, la més assolellada, però també la més seca.

El vessant nord de les Dunes, en canvi, és una terra obaga, molt més humida i frondosa. La vegetació és espessa i els pins, llargs i prims, s'estiren enlaire per poder rebre una mica de sol. En aquest sector el bosc arriba, a ponent, fins a sota dels penya-segats del Montplà i, a llevant, s'escampa cap al puig Llebrer.

Els dies clars d'hivern, quan bufa una mica de tramuntana i l'aire és net i transparent, entre les soques dels pins es pot veure, al fons, el Canigó nevat. La blancor enlluernadora de la neu i el blau intens del cel empordanès contrasten amb el color verd fosc, quasi negre, dels arbres i els matolls.

A la part més septentrional de les Dunes, el bosc, de mica en mica, es va perdent. S'obren clarianes i comença una zona de prats i garrigars. El terreny esdevé més planer i el panorama s'eixampla. Al nord hi ha les pinedes del Palau, a tocar el terme de l'Escala, i a llevant queden les suaus ondulacions de la muntanya Gran i el camí que s'allunya cap al mas Sec i Montgó.

A l'entorn de les Dunes es conserven algunes fonts que destaquen per la seva bellesa i singularitat. Al costat de la torre Martina encara es pot beure aigua d'una font molt agradable i ben arrançada. Una mica més lluny, prop de la torre Gran, hi ha la font del Conill, una deu abundant que proveïa d'aigua una antiga vila romana.

Ja a les Dunes, a l'horta d'en Reixach, una mina excavada en el terreny proporciona l'aigua necessària per al mas i per regar l'hort. Al nord del coll de les Sorres es troben les fonts dels Tres Reis i d'en Reixaquet i, no gaire més lluny, la font del Baster.

L'existència d'aquestes fonts és una demostració de l'esforç i l'enginy de la gent d'aquest país per aprofitar la mica d'aigua que es presenta en determinats punts de la muntanya.

L'horta d'en Reixach, al peu de les Dunes (foto F. Batlle)

La font dels Tres Reis

En un dels racons més solitaris de les Dunes, amagada entre bardisses, hi ha la font dels Tres Reis. És un lloc ombrívol i arrecherat, en el qual es respira una pau i una placidesa absolutes.

El nom de la font dels Tres Reis pot semblar sorprenent; però no ho és tant si pensem que havia existit també la font dels Apòstols i que, en aquesta muntanya, hi ha altres indrets com el puig de la Reina, Santa Maria del Palau, Sant Briu o els jardins de Sant Josep, que tenen noms evocadors d'una mena de paradís remot.

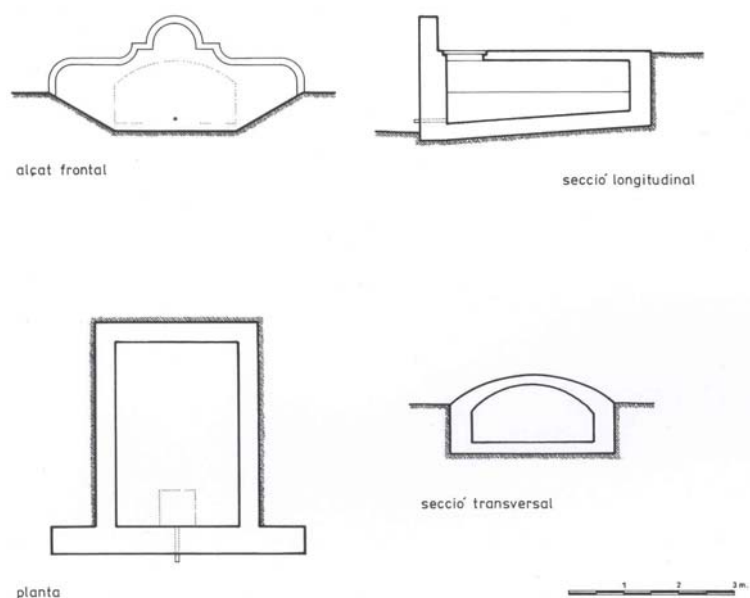
Altres topònims, com la Coma Llobera o el còrrec de les Guilles, ens recorden que, en aquests llocs, hi campaven els llops i les guineus. Són terres força desconegudes, allunyades dels pobles, perdudes enmig de les muntanyes.

A la font dels Tres Reis s'hi arriba, a peu, per un bon camí, des de la pista forestal de les Dunes. El trencant es troba uns 700 metres al nord del coll de les Sorres. El camí, que en alguns trams conserva les restes d'un antic empedrat, després de girar cap a llevant, s'endinsa entre marges coberts de molsa i acaba perdent-se entre muntanyes de sorra.

La font dels Tres Reis és una construcció senzilla, però sòlida i ben feta, que aprofita l'aigua que es recull en una fondalada. És, bàsicament, un dipòsit format amb murs de pedra i volta de rajol. L'aigua que hi entra, filtrant-se entre les pedres de la paret seca de la cara sud, s'acumula a l'interior del recinte i en surt, quan convé, pel broc de la font situat a l'altre costat. Un forat quadrat, practicat a la part més alta de la volta, permet registrar l'interior del dipòsit.

La font dels Tres Reis amagada entre les bardisses (foto F. Batlle)

Planta, alçat i seccions de la font dels Tres Reis (plànol F. Batlle)

Tota l'obra queda per sota del nivell del terreny, a excepció de la façana, que sobresurt i presenta un perfil de formes arrodonides, que té tota la gràcia ingènua i elegant del barroc popular.

Des de fa molts anys, la font dels Tres Reis resta completament seca i abandonada, coberta d'heures, llentiscles i pinassa.

No gaire lluny de la font, en una altra fondalada, hi ha un petit clot que té aigua tot l'any i que serveix d'abeurador per als animals del bosc. Al costat d'aquesta bassa no és estrany veure-hi algun esquirol espantadís, que s'enfila lleuger a la soca d'un pi i desapareix ràpidament entre les branques.

La font d'en Reixaquet

Uns 300 metres al nord de la font dels Tres Reis hi ha la font d'en Reixaquet. Per arribar-hi s'ha de seguir el mateix itinerari, però a la primera bifurcació cal deixar el camí principal i desviar-se cap al nord.

L'entorn de la font és un lloc idíl·lic, sobretot a la primavera, quan hi neixen flors de tots colors entre la molsa humida i les falgueres que cobreixen el sòl.

La font d'en Reixaquet està formada per un pou, d'uns tres metres de fondària, i una escala de pedra, molt estreta, encaixonada entre gruixudes parets, que permet baixar fins al fons del forat. El conjunt format pel pou i l'escala és una curiosa construcció rudimentària, però ben pensada i perfectament realitzada. És un bell exemple de l'arquitectura popular aplicada a l'aprofitament de l'aigua d'un reixort.

Un cop l'any, un dia determinat i en un moment concret, s'hi produeix un fenomen extraordinari: un raig de sol, amb la inclinació justa i precisa, penetra entre les dues parets de l'escala i arriba fins al fons del pou. Si aquell dia hi ha aigua, el raig de llum es reflecteix com en un mirall i, per un instant, el forat fosc i misteriós de la font d'en Reixaquet es transforma i s'il·lumina, en un efecte de llum prodigiós i indescriptible. Les gotes d'aigua que regalimen per les parets guspiregen sobre el verdet de les pedres, abans de tornar, al cap d'un moment, a la penombra i la foscor habituals.

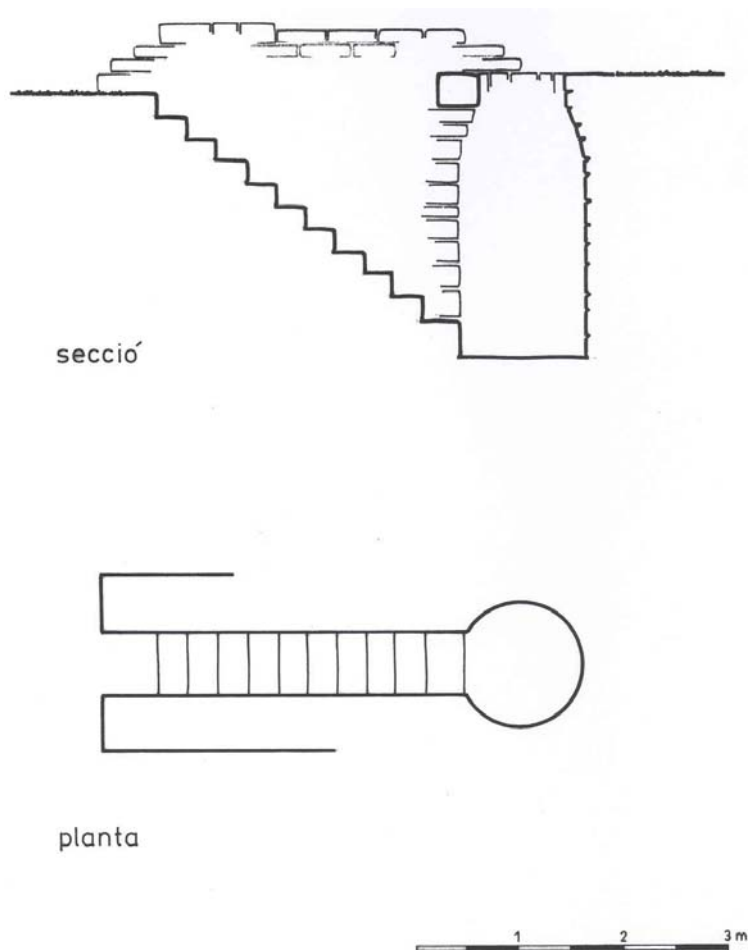

El pou de la font d'en Reixaquet (foto F. Batlle)

Actualment aquestes fonts de les Dunes estan eixutes gairebé sempre, per la irregularitat de les pluges, per un descens general del nivell de la capa freàtica o per altres causes que caldria esbrinar. Però és segur que en altres èpoques havien tingut un cabal considerable.

Quan es va dur a terme la fixació de les sorres, ara fa un segle, la font d'en Reixaquet donava aigua suficient per regar el planter de la repoblació forestal d'aquest sector, segons consta en la crònica dels treballs realitzats, escrita per l'enginyer forestal Xavier de Ferrer.

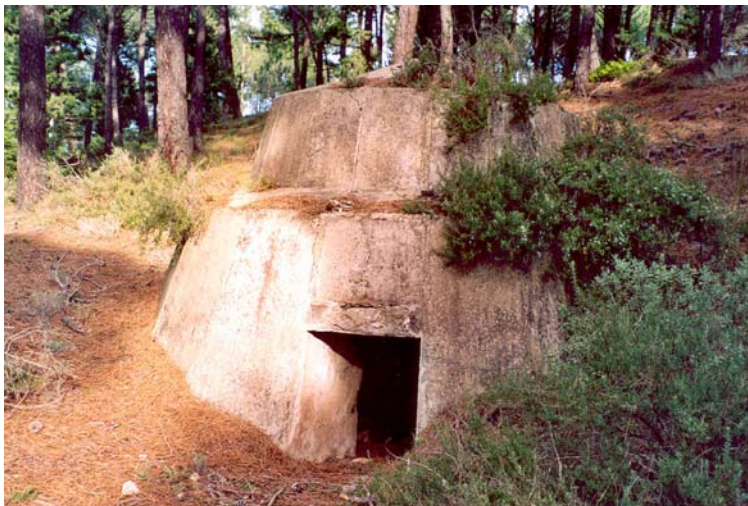
També la font dels Tres Reis degué rajar generosament quan l'aigua hi sortia, segons s'explica, per tres brocs de ferro que representaven, precisament, les figures de tres reis llegendaris.

Planta i secció de la font d'en Reixaquet (plànol F. Batlle)

Ben a prop de la font d'en Reixaquet, mig encastada en una duna, hi ha una barraca de vinya, anomenada la barraca Trobada. Com la majoria de construccions d'aquesta mena, té planta circular i va ser bastida amb enormes parets de pedra en sec, tot formant una falsa cúpula. L'espai interior, que té un diàmetre de quatre metres, amb un banc a tot volt, és accessible per una petita obertura encarada al sud.

La barraca Trobada va ser coberta, modernament, amb una capa de morter, amb la bona intenció, sens dubte, de fer-la més sòlida i impermeable. Però aquest revestiment li dona l'aparença d'una mena de búnquer, aixecat al mig del bosc.

La barraca Trobada (foto F. Batlle)

En aquest sector de les Dunes, el terreny, considerablement accidentat, presenta una vegetació ufanosa, que amaga els camins d'antigues vinyes, ara colgades per les sorres.

S'explica que una vegada el músic Joaquim Vallespí es va perdre per aquests boscos. Després de tota una nit de recerca infructuosa per part de molts voluntaris torroellencs, un seu company de la cobla Els Montgrins es va posar a tocar la tenora, enmig del bosc silenciós. Atret per les notes de l'instrument, en Vallespí es va poder orientar i va aparèixer, finalment, sa i estalvi a la font d'en Reixaquet.

En aquests indrets allunyats i solitaris, normalment no s'hi pot escoltar res més que la remor de les fulles o el cant dels ocells.

Els pins de les Dunes, davant del mont Pla (foto F. Batlle)

En altres temps, quan es podia encendre foc a muntanya, a la font dels Tres Reis i a la d'en Reixaquet, els bosquetans i els caçadors de conills o d'espàrrecs solien fer-hi magnífiques cargolades i costellades. La qualitat de les aigües potser era dubtosa, però, en qualsevol cas, aquestes fonts eren excel·lents per posar-hi el vi a refrescar.

Francesc Batlle i Lloret

Agraeixo la col·laboració dels amics Narcís Arbusé, Josep Riera i Antoni Roviras.